

PAPER DETAILS

TITLE: BASARILI EMZIRME İÇİN KURAM VE MODELE DAYALI HEMSİRELİK UYGULAMALARI
NASIL GELİSTİRİLİR

AUTHORS: Merlinda ALUSTOKAT,Hülya OKUMUS

PAGES: 51-58

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/984128>

Başarılı Emzirme İçin Kuram ve Modele Dayalı Hemşirelik Uygulamaları Nasıl Geliştirilir

Merlinda ALUŞ-TOKAT*

Hülya OKUMUŞ**

* Öğr. Gör. Bil. Uzm.,
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hemşirelik Yüksekokulu
İzmir
e-mail:merlinda_alus@yahoo.com
merlinda.alus@deu.edu.tr

** Prof. Dr., Dokuz Eylül
Üniversitesi Hemşirelik
Yüksekokulu
İzmir

Özet

Kuram ve modeller mezuniyet sonrası hemşirelik eğitiminin önemli bir parçasıdır. Buna karşın, onlar soyut bir bilgi olarak kalmakta ve birbiriyle karıştırılan düşünceler olarak tartışılmaktadır.

Kuram ve modeller sistematik düşünmeyi sağlamak ve hemşirelik uygulamalarına rehber oluşturmaktadır. Dünyada kanıta dayalı uygulamaların artmasıyla da giderek artmaktadır. Buna karşın, ülkemizde hemşirelik uygulamalarında model ve kuramlar genel olarak kullanılmamaktadır. Bu makalede doktora öğrencilerinin ve klinik hemşirelerine kuram ve modelleri somutlaştırmalarında yardım edecek “Emzirme Öz-Yeterlilik Algısı” örneği tartışılmıştır. Emzirme Öz-Yeterliliği geliştirmek amacıyla Bandura’nın Sosyal – Bilişsel Öğrenme Kuramı ve Pender’in Sağlığı Geliştirme Modeli’nin nasıl kullanılabileceği açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Emzirme, hemşirelik, model, öz-yeterlilik, kuram.

How to Improve Nursing Practices - Based on Theory and Model for Successful Breastfeeding

Abstract

Theory and models are a part of postgraduate nursing education. However, they have been discussed that are mixed with each other as the ideas. They also are considered as an abstract knowledge.

Theory and models provide systematicly thinking, and they are guides to nursing practices. Along with increase in evidenced based practices, the use of model and theories have increased in the World. However, they have not been usually used in nursing practices in our country.

In this article, it has been discussed “Breast-feeding Self Efficiency” example to help PhD students and clinical nurses to make concretization about theory and models. It is explaining how Bandura’s Social Cognitive Theory and Pender’s Health Promotion Model can be used for improving “Breastfeeding Self Efficiency” skills.

Key Words: Breastfeeding, nursing, model, self-efficiency, theory.

Giriş

Kadın sağlığı ve doğum hemşireliği alanında çalışan akademisyen ve klinisyen hemşireler, an- nelere bakım verirken her gün çeşitli sorunlarla karşılaşırlar ve bu sorunlara anlık çözümler tirir- ler. Öğretilen bu çözümler doğru ve soruna çözüm getirici olabileceği gibi, çözüm getirmeyen, hatta hastaya zarar verici bile olabilirler. Bunun gibi sorunların çözümünü bir rastlantıya bırakmak ye- rine doğrulukları kanıtlanmış çözümlerin kullanıl- ması gerekmektedir. Bu gereklilik “moda” olma- nın otesinde kanıta dayalı uygulamaların hemşire- likte gündemde olması nedeni ile en başta anne- nin hakkı ve hemşirenin de sorumluluğudur. Ko- nunun bu bireysel boyutu yanında diğer bir boyu- tu da hemşireliğin karşılaştığı sorunlara sistema- tik, bilgi ve kuramlara dayalı yaklaşımları kullan- ması ile profesyonelleşme sürecinde daha hızlı ilerleyecek olmasıdır.

Bu makalenin amacı, doğum hemşirelerinin alanda sık karşılaştıkları, emzirme sorununa siste- matik kuramlara/modellere dayalı bir yaklaşımın nasıl yapılacağını ve bakımın nasıl verileceğini bir örnek üzerinde somutlaştırmaktır.

Kuram ve Modellerin Tanımı

Kuram ve model hemşirelik uygulamalarını sistematize etmek için bir ereve oluşturmakta, bireyin sorgulanmasını, gözlenmesini ve sorunla- rına odaklanmayı sağlamakta, sistematik düşün-meyi geliştirmekte, eğitim ve araştırmalara da

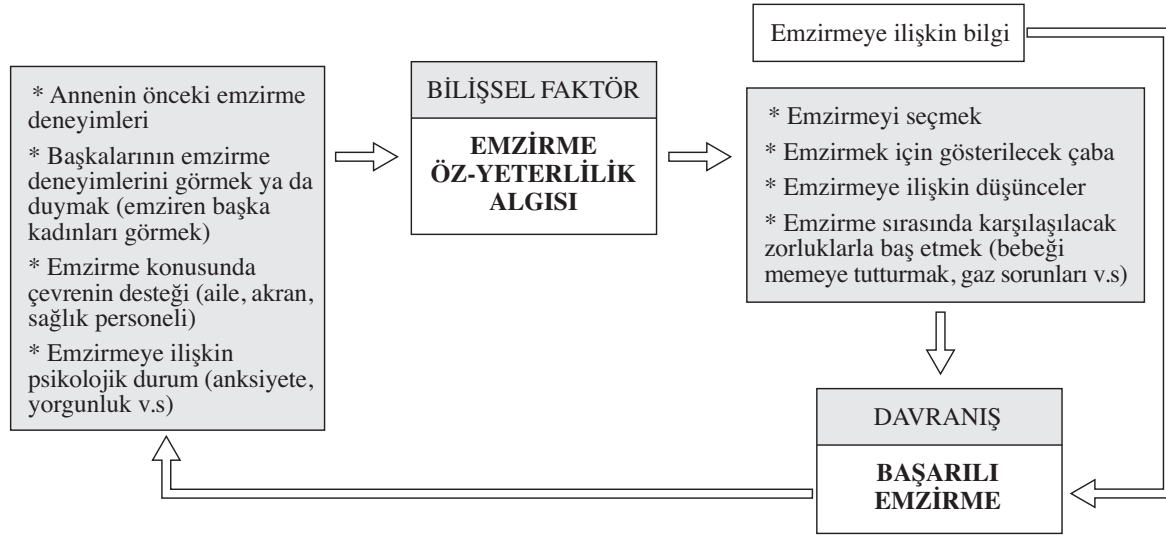
yn vermektedir (Chinn 2001, Fawcett, Watson & Neuman, 2001, Velioğlu 1999). Kuram, göz- lem ve önermelerin bilimsel yöntem ile (bilimsel araştırma) test edilip doğrulanmış halidir. Model ise, kavramlar arasında kurulan mantıksal ilişki- lerin (gerçekte yaşananların) şematik olarak gs- terilmesidir. Diğer bir deyişle modeller bilimsel yöntem ile test edilmemiş (test edilebilir) geniş anlatım biçimleridir. Ancak modellerin temel ve içeriklerinde kuramlar yer alır/alabilirler (Chinn 2001, Leddy & Pepper 1993, Velioğlu 1999). Do- layısı ile kuram ve model farklı durumlar olmakla beraber i ie oluşumlar olduklarından literatürde eř anlamlı kullanılmaktadırlar. Kuram ve model- ler –birbirlerini bütünlemede, duruma daha an- lamlı, anlaşılır, tam ve çözüm getirici bir yaklaşım sağlamakta, aktiviteye rehberlik etmekte, belirli değişkenlerin hemşirelik bakımı üzerindeki etki- lerinin görülmesini sağlamaktadır (Chinn 2001, Fawcett 2005, Velioğlu 1999, Tomey & Alligood 2002).

Makalede “Bandura’nın Sosyal Bilişel Kura- mı” ve Pender’in “Sağlığı Geliştirme Modeli” kullanılmıştır. Pender’in Sağlığı Geliştirme Mode- li davranışın gerçekleştirilmesini etkileyen fak- türlerin arasındaki ilişkiyi ve sonuca ulaşmada iz- lenmesi gereken yolu göstermektedir.

Sosyal Bilişsel Kuramı (Bandura) ve Emzirme Davranışı

Bir sosyal bilimci olan Bandura 1986 yılında “Sosyal Bilişsel Kuramını” geliştirmiştir. Bandu- ra Sosyal Bilişsel Kuramında z-yeterlilik kavra- mına yer vermiştir.

Bandura’ya göre, birey bilişsel ve çevresel faktörlerden etkilenecek bir davranışı ortaya ko- yar. Bilişsel faktörlerden biri de bireyin davranı- şına ilişkin algıladığı öz-yeterlilik algısıdır (şekil 1). z yeterlilik algısı, bireyin istenilen davranış- ları başarıyla yerine getirebilmede kendisine olan inancıdır. Bu algı ne kadar güçlü olursa, birey amaca ulaşmak için o kadar çok çaba sarf eder.

Şekil 1: Bandura'nın Sosyal Bilişsel Kuramına Göre Emzirme Davranışı (Sosyal Bilişsel Kuramı'ndan uyarlanmıştır; Bandura, 1986)

Dolayısı ile öz yeterlilik bireyin bir aktivite için hissettiği motivasyonun temel belirleyicisidir.

Öz yeterlilik algısı güçlü olmayan insanlar, olayların görüldüğünden zor olduğunu düşünür, her şeye dar bir bakış açısıyla bakar ve karşılaştığı problemlere çözüm bulamaz. Diğer taraftan öz yeterlilik algısı güçlü olan insanlar zor işlerde ve olaylarda daha rahat, güvenli ve güçlü olurlar (Bandura 1998).

Öz-yeterlilik algısının gelişmesi öncelikle dört bilgi kaynağına bağlıdır. Bu dört bilgi kaynağı; davranışa özgü bireyin önceki kendi deneyimleri, bu davranışa ilişkin diğer bireylerin deneyimlerini görme, davranışa ilişkin çevre desteği ve bu davranışa özgü bireyin psikolojik durumudur. Bireyin, bir davranışı gösterebilmesi için yalnız davranış konusunda yeterli bilgiye sahip olması değil, davranışa ilişkin öz-yeterlilik algısının da yeterli olması gerekmektedir. Örneğin: Annenin bebeğin meme ucunu doğru bir şekilde tutması ile meme ucu çatlaklarının gelişmesinin önlenileceği konusunda bilgisi olabilir, ancak kendisi bunu yeterince iyi uygulamadığını hissedebilir. Bu duygu, annenin bebeğini memeye doğru bir şekilde tutturmasında bir engel oluşturacak, annenin

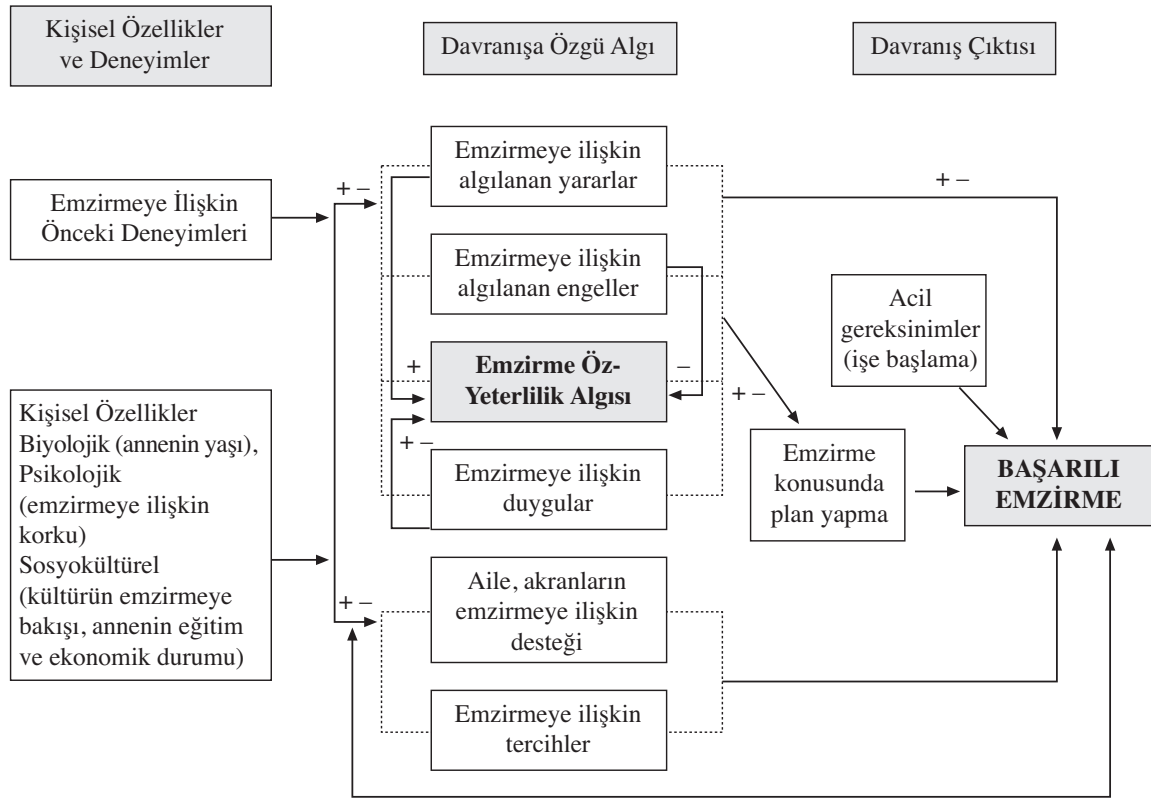
kendisini yetersiz hissetmesine yol açacak ve doğru emzirme davranışı başarısızlıkla sonuçlanacaktır. Oysa davranışın başarı ile sonuçlanması için annenin emzirme konusunda kendini yeterli hissetmesi gereklidir.

Bandura'nın sosyal bilişsel kuramı bize öz yeterlilik kavramını etkileyen faktörler konusunda önermeler vererek, öz yeterliliğin geliştirilmesinde, problemi çözmede ele almamız gereken noktaları göstermektedir. Diğer bir deyişle annenin emzirme konusunda öz yeterlilik algısının hangi faktörlerden etkilendiğini bilmemizi sağlamaktadır.

Annenin öz-yeterlilik algısını güçlendirmeye yönelik emzirme planının ikinci kuramsal ögesini Pender'in sağlığı geliştirme modeli oluşturmuştur. Bu modelin özelliklerine ilişkin açıklama ise aşağıda verilmiştir.

Sağlığı Geliştirme Modeli (Pender) ve Emzirme Davranışı

Nola Pender, hemşirelik ve davranış bilimleri- nin bakış açılarını birleştirerek sağlığı geliştirme modelini geliştiren hemşire kuramcısıdır. Pender modelini ilk olarak 1980 yılında geliştirmiş ve daha sonra 1987 ve 1996'da güncellemiştir. Mo-

Şekil 2: Pender'in Sağlığı Geliştirme Modeline Göre Emzirme Öz-Yeterlilik Kavramı (Sağlığı Geliştirme Modeli'nden uyarlanmıştır; Pender, 1996)

delin oluşturulma amacı bireylere sağlıklarını geliştirme davranışlarının nasıl kazanılması/ kazandırılacağı konusuna ışık tutmaktır. Modelin çekirdek kavramı öz-yeterlilik algısıdır (Pender ve diğ. 2002).

Pender, sağlığı geliştirme davranışını, etkileyen faktörleri üç grupta sınıflandırmıştır.

1. Deneyim ve Kişisel Özellikler: Bireyin emzirmeye ilişkin önceki deneyim ve kişisel özellikleridir. Perez- Escamilla ve diğ. (1998) yaptıkları çalışmada, önceki çocuğunu başarı ile emziren annelerin şimdiki çocuğunu da emzirmeyi düşündüklerini saptamıştır. Biyolojik özelliklerden yaş; psikolojik özelliklerden benlik saygısı, öz-motivasyonu ve kişisel yetenekler; sosyo-kültürel özelliklerden etnik grup, eğitim ve sosyo-ekonomik durum kişisel özellikler içinde yer almaktadır. Deneyim ve kişisel özellikler, sağlığı

geliştirme davranışını (başarılı emzirme gibi) kazandırmayı etkileyen, ancak hemşirelik uygulamaları ile değiştirilemeyen alanlardır.

2. Davranışa Özgü Algılar

Algılanan Yararlar: Bir davranışı olumlu olarak algılamak, o davranışın kazandırılmasını/ kazanılmasını hızlandırır. Örneğin, eğer anne emzirmeyi bebeği ve kendi sağlığı açısından olumlu bir davranış olarak algılıyorsa, emzirmeye ilişkin öz-yeterlilik algısı da olumlu etkilenecek ve anne emzirme davranışında başarılı olacaktır.

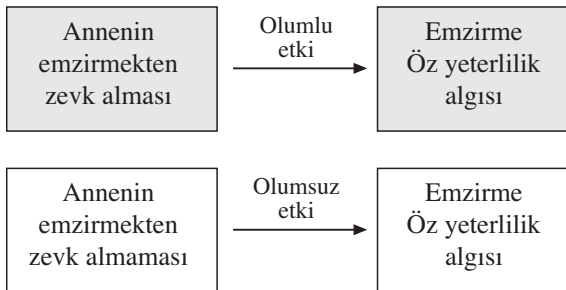
Algılanan Engeller: Davranışla ilgili olumsuz duygular, davranışı geliştirmeyi de olumsuz yönde etkiler. Gill ve diğ. (2004) yaptıkları odak grup görüşmelerinde, utanmayı, ağrı ve sıkıntı yaşamayı emzirmeyle ilgili algılanan engeller olarak belirlemişlerdir. Emzirme ile ilgili algılanan bu gibi olumsuz duygular, annenin emzirme öz-yeterlilik

algısını da olumsuz yönde etkileyerek başarılı emzirmeyi engellemektedir.

Algılanan Öz Yeterlilik: Emzirme öz yeterlilik algısı, emzirme davranışını başarı ile yerine getirmeyi sağlayan bir algıdır. Hill ve Humenick (1996) postpartum altıncı haftada olan annelerle yaptıkları çalışmada, öz yeterlilik algısı düşük olan annelerde emzirme oranının daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Dennis (2002) yaptığı çalışmada, emzirmeyle ilgili annenin öz yeterlilik algısının düşük olmasının, sütün yetersiz olduğu algısı ile ilişkili olduğunu saptamış ve bu durumun annenin emzirme süresini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Öz yeterlilik algısı yüksek olan annelerde de emzirme süresinin daha uzun olduğu saptanmıştır (Blyth ve diğ. 2002).

Aktiviteye Bağlı Duygular (emzirmeye ilişkin duygular gibi): Davranış öncesi, sırası ve sonrasında oluşan duygulardır. Bu duygular, bireyin öz yeterlilik algısını ve emzirme davranışını sürdürmesini sağlayan duygulardır. Schmied ve Barclay (1999) yirmi beş Avustralyalı kadın ile yaptığı kalitatif bir çalışmada, bazı annelerin emzirmeyi zevk, bazı annelerin ise rahatsızlık verici ve işkence olarak ifade ettiklerini belirtmişlerdir.

Emzirmeye İlişkin Duyguların Emzirme Öz-Yeterlilik Algısını Etkileme Şekli

Kişilerarası Etkileşim (aile, akran, sağlık personeli): Çevredeki bireylerin anneye, davranışa ilişkin verdiği destektir. Matich ve Sim's (1992) literatürde destek sistemlerinin üç grupta incelendiğini vurgulamışlardır;

- **Bilgilendirici destek:** bilgi aktarma, öneride bulunma, rehber olma v.s,
- **Duygusal destek:** sevgi, empati v.s,
- **Somut destek;** para, zaman v.s

Sağlık personeli, bilgilendirici ve duygusal destek sağlayarak annenin emzirme konusunda davranış kazanmasına yardımcı olur.

Durumsal Etkiler: Algılanan tercihler, istek durumu, estetik gibi faktörler, davranış gerçeğeleştirmeyi olumlu ya da olumsuz etkiler. Özellikle yeni anne olanlar için eski rahatının bozulması ve bazı yaşantılardan geri kalma gibi durumsal faktörler, emzirmeyi olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir.

3. Davranış Çıktısı (istendik davranışın sergilenmesi):

Farklı acil gereksinimlerin ortaya çıkması ya da bireyin davranışa özgü önceden bir plan yapmış olması/olmaması istendik davranışın ortaya çıkmasını etkilemektedir.

Emziren bir anne, kontrolü dışında bir acil durum ile karşılaştığında (örneğin erken işe başlama gibi) istendik emzirme davranışının ortaya çıkması etkilendir.

Aynı şekilde annenin emzirmeye ilişkin bir plan yapması (istediği emzirme süresi v.s gibi) istendik davranışın ortaya çıkmasını etkilemektedir.

Örnek

Annenin bebeğini emzirmesini etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörlerin bazıları değiştirilemez, bazıları ise değiştirilebilir faktörlerdir.

Değiştirilemez faktörler arasında; emziren annenin yaşı, medeni durumu, eğitim durumu ve sosyoekonomik durumu gibi anneye özgü özellikler yer almaktadır. Bu faktörler, adından da anlaşılacağı gibi, hemşirenin desteği ile değiştirilemeyen faktörlerdir (Dennis 2002).

Değiştirilemeyen faktörlerin varlığı çok önemlidir ve duruma göre hemşirenin sağlayacağı desteği kolaylaştırır ya da zorlaştırır. Örneğin; eğitim durumu düşük ve yaşı küçük bir annenin,

hemşirenin emzirme konusunda anlattığı ve gösterdiği uygulamaları, hemen doğru uygulamasını beklemek gerçekçi değildir. Bu örnekte olduğu gibi, hemşire annenin yaşını ve eğitim durumunu değiştirebilir konumda değildir. Ancak hemşire, anneyi eğitirken bu iki önemli faktörü dikkate almak durumundadır. Eğer hemşire bu faktörleri önemsemese annenin “anlamadığı”, “yapmadığı”, ya da “kaç kere anlattım ama anlamıyorlar” diye düşünecektir. Bu durum problemin kaynağının yanlış belirlenmesine neden olacaktır.

Değiştirilebilir faktörler arasında; annenin emzirme isteğı, eşi ve çevresindeki insanların desteğı, emzirme bilgisi ve emzirmeye ilişkin annenin öz-yeterlilik (kendi kendine yetme) algısı gibi daha soyut yönler yer almaktadır. Hemşirenin emzirme başarısını gerçekten arttırabilmesi için bu faktörlere eğilmesi ve bunları değiştirmeye ve iyileştirmeye çalışması gerekmektedir (Blyth 2004, Ceriani ve diğ. 2003, Kronborg & Vaeth 2004). Böylece annenin emzirme konusunda bilgi sahibi olmasını sağılayanın yanı sıra o bilginin davranışa dönüşmesini sağılayacak bilişsel faktörlere de ulaşılmış olunur.

Hemşire, emzirme bilgisi vermenin yanı sıra emzirme öz-yeterlilik algısını güçlendirecek girişimlerde bulunursa emzirme başarısının artmasında önemli katkı sağılayacaktır.

Annenin Öz-Yeterlilik Algısına Yönelik Emzirme Planı

Emzirmeyi etkileyen, değiştirilebilir faktörlerden biri olan annelerin emzirme öz-yeterlilik algısının nasıl güçlendirilebileceğini bir örnek üzerinde inceleyelim.

Bu örnekte amaç, annelerin emzirme öz-yeterlilik algısını güçlendirmek ve annede değiştirilebilir özelliklere yönelik girişimleri planlamaktır.

Birinci aşamada yapılacaktır: Annede var olan bazı özellikler değiştirilemeyeceğı için (deneyim ve kişisel özellikler gibi) değiştirilebilir özellikleri saptamak.

İkinci aşamada yapılacaktır: Bandura’nın Sosyal ve Bilişsel Kuramı ve Pender’in Sağığı Geliştirme Modeline göre, değiştirilebilir özellikler için uygun veri toplamak, etkili girişimler planlamak ve annenin emzirmeye ilişkin var olan duygularını belirlemek.

- Annenin emzirmeye ilişkin algıladığı yararları belirlemek (Pender’in modeli)

- Emzirmeye ilişkin algıladığı engelleri belirlemek (Pender’in modeli)

- Emzirmeye ilişkin anksiyete, korku gibi duyguları değerlendirmek (Bandura’nın kuramı ve Pender’in modeli)

- Emzirme konusunda çevrenin (aile, akran, sağık personeli) anneye destek olmasını sağılamak (Bandura’nın kuramı ve Pender’in modeli)

- Annenin, başka emziren annelerle görüşmesini sağılamak (Bandura’nın kuramı)

- Annenin emzirme konusunda, inarak söz vermesini sağılamak (Pender’in modeli)

Örneğin; “Çocuğuma 6 aylık olana kadar yalnız anne sütü vereceğim” demesi gibi

- Öz-yeterliliğı arttıracak uygun bir emzirme eğitim planı geliştirmek ve uygulamak

Bu makalede Bandura’nın Sosyal Bilişsel Kuramına ve Pender’in Sağığı Geliştirme Modeline dayanarak örnek bir emzirme planı hazırlanmıştır (Tablo-1). Bu eğitim planında hem Bandura’nın Sosyal Bilişsel Kuramın’da hem’de Pender’in Sağığı Geliştirme Modeline göre emzirme öz-yeterlilik algısını etkileyen faktörler belirlenip, onları geliştiren aktiviteler planlanmıştır.

Bu örnek hemşirelik uygulamalarında, emzirme eğitimi planlama ve yürütmede, emzirmeye ilişkin destek gruplar oluşurmada ve günlük klinik uygulamalarda kullanılabilir. Böylece Bandura’nın da vurguladığı gibi yalnız bir konuda bilgi vererek annenin emzirme konusunda beceri sahibi olmasını sağılamakla yetinilmemiş, o bilginin davranışa dönüşmesini sağılayacak bilişsel fak-

Tablo 1: Bandura'nın Kuramı ve Pender'in Modeline Dayalı Emzirme Eğitim İçeriği

EĞİTİM İÇERİĞİ	BANDURA	PENDER
1. HAFTA * Tanışma ve emzirme öz -yeterlilik algısının değerlendirilmesi * Emzirmeye yönelik deneyimleri tartışma * Emzirmeye ilişkin korkuları tartışma * Emzirmeye ilişkin algılanan olumlu ve olumsuz düşünceleri tartışma * Anne sütü ile beslenmenin önemini tartışma	Etkilenen Alanlar – Önceki deneyimler – Psikolojik faktörler – Başkalarından duydukları	Etkilenen Alanlar – Algılanan engeller ve yararlar
2. HAFTA * Memenin yapısı nasıldır? * Emzirme nasıl gerçekleşir? * Sütün sağılması ve bozulmadan korunması * Annenin emzirme döneminde beslenmesi * Annenin bu uygulamalara ilişkin endişelerinin tartışılması * Yeterli süt nedir?	– Başkalarının ne yaptığını görmesi (eğitcinin bebek üzerinde demonstrate ederek emzirme pozisyonlarını ve gaz çıkarmayı göstermesi). – Başkalarından gördükleri ve duyduklarının tartışılması (annenin başkalarının yaptığını gördüğü uygulamaları ve konuları örnek vaka ve rol-play ile) – Psikolojik faktörler	– Kişilerarası etkileşim; (sağlık personelinin verdiği eğitim, akran grup eğitimi ve rol play v.s) – Emzirmeye ilişkin duyguların tartışılması (Annenin market bebek üzerinde uygulama yapması ve uygulama sırasında duygularının tartışılması)
3. HAFTA * Meme ve meme ucuna ilişkin gelişebilecek sorunlar nelerdir?	– Başkalarından gördüklerini ve duyduklarının tartışılması (başkalarında gördüğü sorunların, örnek vaka ve rol-play'lerin tartışılması, bu sorunlara ilişkin resimler görmesi)	– Kişilerarası etkileşim (eğitcinin bilgi vermesi, konu ile ilişkin akran paylaşımı)
4. HAFTA * Emziren anne ile deneyimlerine yönelik paylaşım * Emzirmeye ilişkin video izlenmesi * Emzirme davranışına ilişkin plan yapılması (ne kadar emzirilecek v.s) * Emzirme öz-yeterlilik algısının değerlendirilmesi	– Başkalarının yaptığını görmesi (emzirmeye ilişkin video izlenmesi) – Başkalarının konuya ilişkin görüşlerini dinlemek (emziren bir annenin deneyimlerinin grup ile paylaşmasının sağlanması) – Psikolojik faktörler öz-yeterlilik algısının değerlendirilmesi)	– Kişilerarası etkileşim (emziren anne ile deneyimlerinin paylaşılması) – Sorumluluk alma ve plan oluşturma (emzirme planının oluşturulması)

törler de ele alınmış olmaktadır. Dolayısı ile anne için düşünölen sistematik yaklaşıml, anneyi bilgi-lendirmenin ötesinde, öz-yeterlilik algısının güç-lendirilmesini sağlayacak ve başarılı emzirme davranışının görölmesi ile amaca ulaşılacaktır (Tablo-1).

Annenin öz-yeterlilik algısını güçlendirmeye yönelik bu emzirme planı örneği Bandura'nın **Sosyal Bilişsel Kuramı** ve **Pender'in Sağlığı Geliştirme Modeli** kullanılarak oluşturulmuştur.

Sonuç

Bu makalede, bir kuram ve model kullanılarak emzirme öz-yeterlilik algısının nasıl güçlendirile-ceğini bir örnek ile somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Emzirme anne örneği ile incelenen durum, tüm hemşirelik uygulamaları için örnek olarak kulla-nılabilir ve geliştirilebilir

Teşekkür

Makalenin son okumasını yaparak değer-lendiren Sayın Prof. Dr. Nurgün Platin'e te-sekkürlerimizi sunarız.

Kaynaklar

- Alligood & Tomey** (2002) *Nursing theorists and their work*. (5th ed.) Mosby, St. Louis.
- Bandura A** (1998) Health promotion from the pers-pective of social cognitive theory. *Psychology and Health* **13**, 623-249.
- Blyth R, Creedy D & Dennis C L** (2002) Effect of maternal confidence on breastfeeding duration: An appli-cation of breastfeeding self-efficacy theory. *Birth* **29**, 4, 278-284.
- Ceriani Cernadas J M, Noceda G & Barrera L** (2003) Maternal and Perinatal Factors Influencing the Duration of Exclusive Breastfeeding During the First 6 Months of Life. *Journal of Human Lactation* **19**, 2, 136-144.
- Chinn P** (2001) Toward a theory of nursing art. In N. L. Chaska (Eds), *The nursing profession: Tomorrow and beyond* (pp. 287-298). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dennis C L** (2002) Breastfeeding initiation and dura-tion: a 1990-2000 literature review. *Journal of Obstetric, Gynecologic and Neonatal Nursing* **31**, 1, 12-32.

DeKeyser & Medoff-Cooper (2001) Non-theorist's perspective on nursing theory: issues of the 1990s. *Scho-lary Inquiry i n Nursing Practice Winter* **15**, 4, 329-41.

Fawcett J (2005) *Contemporary Nursing Knoweled-ge: Analysis and Evoluotion of Nursing Models and The-ores*. 2nd edn. F.A. Davis Company, Philadelphia, 691-700.

Fawcett J, Watson J, Neuman B, Walker P H & Fitzpatrick JJ (2001) On nursing theories and evidence. *Journal of Nursing Scholarship* **33**, 115-119. (Also in RSN, Ch. 30).

Gill S L , Reifsnider E, Mann A R , Villarreal P & Tinkle M B (2004) Assessing Infant Breastfeeding Beliefs Among Low-Income Mexican Americans. *Jour-nal of Perinatal Education* **13**, 3, 39-50.

Hill P & Humenick S (1996) Development of the h & h lactation scale. *Nursing Research* **45**, 136-140.

Leddy S & Pepper J (1993) *Conceptual Bases of Professional Nursing*. Third Edition. Lippincott Com-pany, Philadelphia.

Kronborg H & Vaeth M (2004) The influence of psychosocial factors on the duration of breastfeeding. *Scandinavian Journal of Public Health* **32**, 210-216.

Matich J.R & Sim's, L.S. (1992) A comparasion of social support variables between women who itended to breast or bottle-feed. *Social Science in Medicine* **34**, 919-927.

McKenna G (1993) Unique theory—Is it essential in the development of a science of nursing? *Nurse Educati-on Today* **15**, 121-127.

Pender N.J., Murdaugh C.L. & Parsons M.A. (2002) *Health Promotion in Nursing Practice* (4th ed.) Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Perez A & Valdes V (1991) Santiago Breastfeeding Promotion Program: Preliminary Results of an interven-tion study. *American Journal of Obstetry and Gyneco-logy* **6**, 2039-2044.

Schmied V & Barcla L (1999) Connection and ple-asure, disruption and distress: Women experience of bre-astfeeding. *Journal of Human Lactation* **15**, 4, 325-333.

Thorne S, Canam C, Dahinten S, Hall W, Hen-derson A , & Kirkham S. R. (1998) Nursing's meta-paradigm concepts: Disimpacting the debates. *Journal of Advanced Nursing* **27**, 1257-1268.

Tomey & Alligood (2002) *Nursing Theory: Utiliza-tion & Application*, Second Edition, Mosby St.Louis.

Veliöğlu P (1999) *Hemşirelikte Kavram ve Kuram-lar*, Alaş Ofset Matbaası, İstanbul.